

haja tudi več mičnih pesemc. Vsi opisujejo dom, šolo, naravo itd., ali so etične vsebine, vsi so primerno vzgojevalni. Nahaža se tudi nekaj ugank v bistrenje uma, ali nič bi ne škodilo, ko bi jih bilo še več. Stilistika je prav primerna otroškemu duhu, ter zaradi tega tudi lahko razumljiva njihova vsebina! Ker nisem strokovnjak in sem knjižico pregledal v tem kratkem času le površno, se ne morem kritično spuščati v slovniške podrobnosti, na nekatere nedoslednosti sem pa vendar primoran opozoriti pri raznih sestavih! Novejša slovniška pravila, da se v slovenščini, ako le mogoče, ne stavijo glagoli na konec stavka! Sestavitelj se tega načela ni držal dosledno. Tudi germanizmov ni popolno prosta knjiga. N. pr. pri berilnem sestavku št. 25, str. 82. Ker nisem mogel prečitati vseh sestavkov, sem hotel opozoriti samo na te. Vse navedene hibe so seveda premalenkoste proti vrlinam, ki jih vsebuje knjiga, ki pomeni vsekakor velik napredek slovenskega ljudskega šolstva. Upati je, da se bo pri drugem izdaju oziral sestavitelj na navedeno. Zunanja oprema bi bila lahko močnejša, ali za 70 vinarjev se ne delajo dandanes čudeži! Ker je ta knjiga kot učna na slovenskih šolah pripuščena z razpisom c. kr. ministrstva za bogočastje in nauk, ni nobene zapreke, da bi se na naših ljudskih šolah ne uvedla kot učna knjiga, ter sklepam s prav krepkim spominom na vse: »Svoji k svojim!«

25 letnica „Učiteljskega društva za postojnski šolski okraj“.

Krasen dan je bil, ko se je zbralo dne 3. julija t. l. v notranjski metropoli, v slavnostni naši Postojni, značajno in neustrašeno učitelj, našega okraja, da proslavi skromno in dostojno 25letnico ustanovitve svojega društva in da dokumentira s svojo mnogobrojno udeležbo vključno skrajno neugodnim razmeram, vključno nezastopani preganjanju in strahovanju svoje neomajno stališče za svobodo in pravi napredek slovenskega učiteljstva in šolstva.

Točno ob 2. uri popoldne je otvoril društveni predsednik, tovariš Dragotin Česnik

slavnostno zborovanje

ob navzočnosti 47 učiteljev in učiteljic iz vseh krajev obširnega postojnskega okraja in odličnih gostov, ki so počastili zborovanje s svojo navzočnostjo. Nato je govoril tov. Drag. Česnik

slavnostni govor

približno tako-le:

Čestita gospoda!

Dragi tovariši in tovarišice!

Leta 1888., ko je praznoval naš ljubljani vladar 40letnico svojega modrega in plodonosnega vladarstva, je proslavilo učiteljsko postojnskega okraja ta veliki dogodek s tem, da se je ustanovilo »Učiteljsko društvo za postojnski okraj«. Danes obhajamo torej 25letnico našega društva! In to je povod, da smo se, cenjene zborovalke in zborovalci, zbrali v tej tako slavnostno okrašeni sobi, da proslavimo po svojih skromnih močeh ta velepomembni, zgodovinski dan našega društva. Bodite mi najiskrenejše pozdravljeni, vrli, neustrašeni tovariši in tovarišice, ki se niste bali ne dolge poti ne stroškov, ki se niste strašili preganjanja in groženj, pa ste vseeno prišli, da proslavite svoj praznik, obenem pa tudi učiteljsko značajnost, solidarnost in samozavest.

V posebno čast in dolžnost si štejem, da pozdravim v naši sredi ustanovitelja in častnega člana našega društva, našega ljubega in spoštovanega tovariša vodjo **Jakoba Dimnika**. (Burni živio-klici in ploskanje.) On nas je pred 25 leti združil in organiziral in njegova je zasluga, da se je naše društvo tako lepo bistrilo in tako uspešno delovalo.

Čast mi je pozdravljati župana mesta Postojne, g. **Josipa Lavrenčiča**, ki se je drage volje odzval našemu vabilu in prišel med nas, da s tem z nami vred proslavi naš praznik, pa da tudi obenem izpriča, da je prijatelj in podpornik naprednemu učiteljstvu in šolstvu. Današnji dan, ko je naš stan izmed vseh stanov najbolj izpostavljen terorizmu in preganjanju ošabnih nasprotnikov, je to vesel pojav, in jaz bi le želel, da bi ga vsi napredni slovenski krogi v tem oziru posnemali ter z vsemi močmi podpirali ogroženo napredno učiteljsko kranjske dežele. (Tako le! Živio-klici.)

V dolžnost si tudi štejem pozdraviti predsednika krajnega šolskega sveta postojnskega g. **Frana Arka**. V zasebnem življenju in kot mnogoleten član c. kr. okr. šolskega sveta je bil vedno vnet zagovornik in branitelj učiteljstva in zvest podpiratelj naprednega šolstva. (Živio!)

Ne bom podajal, gospoda moja, zgodovinske slike o 25letnem delovanju našega društva, ker bo o tem podrobneje poročal tovariš Horvat, omenil bom v svojem govoru le nekatere stvari, ki jih ne morem prezreti.

Kakor sem že omenil, je bil ustanovitelj našega društva tovariš Jak. Dimnik, tedaj učitelj v Postojni, zdaj šolski vodja v Ljubljani. On nas je pred 25 leti zbral okrog sebe, nas navduševal in vodil in njemu gre v prvi vrsti zasluga, da se je v našem okraju ustanovilo učiteljsko društvo in da se je med nami začelo živahnejše gibanje v prosep učiteljstva in šolstva. Poleg njega moram imenovati tovariša **Martina Zarnika**, sedaj nadučitelja v pok. v Trnovem, našega prvega in dolgoletnega predsednika. (Živio!)

Načela, ki so vodila ustanovitelje društva, so bila: združitev učiteljstva našega okraja v organizirano celoto, povzdiga samozavesti in čista solidarnosti, delovanje za gmotni in duševni napredek ter za neodvisnost učiteljskega stanu in za pravi razvoj in napredek slovenskega šolstva. **Naše društvo je ostalo tem načelom zvesto do danes**, po njih je uravnavalo svoje delovanje, po njih se bo ravnalo tudi v bodoče. Dokaz, da se nismo izneverili tem načelom, je, da so naši ustanovitelji še vedno v naših vrstah in zastopajo še danes ista načela. (Tako je!)

Ko se je naše društvo ustanavljalo, še ni bilo na Kranjskem takih političnih razmer, in zato se ne more trdit, da je društvo rodila morebiti strankarska strast, nego bilo je ustanovljeno kot strogo stanovska organizacija in iz najblažjega namena. Naše društvo je bilo vedno narodno in vedno napredno, ker drugačno pravo učiteljsko društvo sploh ne more biti. **Saj mi smo širitelji rodoljubja in prosvete**, ki brez napredka ne pomenijo ničesar!

A zanesli so nam od tujcev neslogo med naš narod. Prišel se je med nami vsiljen boj, pričelo se je sovraštvo in preganjanje. Učiteljstvo se je dolgo krepko in složno branilo in odbijalo napade. V zvestem izpolnjevanju svojih dolžnosti in v delu za narod, je iskalo utehe za prevare in zaničevanje. Toda beda, pa tudi koristolovstvo sta uklonila že mnogo tilnikov, in tudi med našimi vrstami so se pojavili slučajni omahljivosti in — odpada. L. 1909 se je tudi v našem okraju ustanovila »Slomškova podružnica«. Kaj se hoče: v vsakem stanu se dobe ljudje, ki imajo o časti in dostojnosti bolj lahke pojme; kako bi bilo mogoče, da bi se kaj takega ne zgodilo med nami, ki smo sovražnikom napadom najbolj izpostavljeni, a branitelji in zaščitniki pa imamo naš stan bore malo! V čast pa nam je, da je takih izjem v naših vrstah še razmeroma malo, kar se je najsijajneje pokazalo ravno pri lanskoletnih volitvah v **okrajne šolske svete**. Z eno samo izjemo je po vsej krajski deželi zmagovalo napredno, neodvisno učiteljstvo s svojimi kandidati. In jaz sem trdno uverjen, da ostane tako tudi v bodoče. V svoji hiši — svoj gospod!

Ne morem si kaj, da se ne bi pri tej priliki spominjal nekaterih naših umrlih članov, ki so nas le prežgajali zapustili in ki jako težko pogrešamo njihovo nena-domestno izgubo. Umrli je nadučitelj **Košanski, Filip Kette**, značajan mož, dober muzik in skladatelj in bivši pevovodja našega društva. **Bela žena** nam je ugrabila pred leti **Viktorja Čudna**, učitelja v Podragi, mladeniča polnega idealov. Izgubili smo blago in pošteno dušo, našega ljubega **Ludovika Kranjca**, učitelja na Lozicah. Zapustil nas je tovariš **Ludovik Fetichek-Frankheim**, bivši mnogoletni odbornik našega društva, in še mnogo drugih. Odšli so k Pravi in Resnici, ki so se tako nesebično in požrtvovalno zanj potegovali in žrtvovali. In zdaj počivajo, »da se po trudu in po boju oddahnejo v blaženem pokoju«.

In mi? Tudi nas čaka še po trpljenju ta zadnja pot, rešitev iz mukopolnega življenja učitelja-trpca. Tudi mi bomo odšli tja, kjer ni boja in sovraštva, kjer ni hinavstva in klečeplastva, kjer vlada večna Ljubezen. Ampak ideje, ki jih zastopamo, ne bodo propadle; ostale bodo in zmagale, ker so poštene in pravične, ker solnce premaga temo. Iz viharjev in bojev bo tudi učiteljstvu vznikla boljša prihodnost, tudi zanje pridejo srečnejši časi! Zato pa, cenjeni tovariši in tovarišice, vztrajno, solidarno in dosledno naprej po začrtani poti!

Nisem še popolnoma zdrav in zato, prosim, mi dovolite, da svoj govor završim. Preden pa sklenem, si štejem v dolžnost, da se pri današnji priliki spominjam tudi našga živlasega očeta-vladarja, Nj. Veličanstva cesarja **Franca Jožefa I.** — Slovensko učiteljstvo je bilo vedno prožeto patriotičnih čuvstev in šlo si je vsikdar v sveto dolžnost, da je zbuvalo enaka čuvstva tudi v sprejemljivih srcih izročene mu nežne mladine, ki jo ravno naš pre-

svetli cesar tako ljubi. Pozivljam vas torej, čestita gospoda, da tudi danes ob tej slovesni priliki damo duška svoji ljubavi in vdanosti in zakličemo Njegovemu Veličanstvu trikratni gromoviti »Slava!« (Slava, slava, slava!) (Konec.)

Statistika srednjih šol na Slovenskem in v Istri.

Po letnih izveštjih.

(Dalje.)

Dijaki po rojstnem kraju.

Tudi iz teh podatkov se da marsikaj čitati.

Na kranjskih srednjih šolah študira precej Štajercev (118 gimnazijcev, in 62 realcev) ter Primorcev (77 gimn. in 69 realcev). To se ne more tolmčiti edino s tem, so se roditelji, zlasti uradniki preselili na Kranjsko. Tam je res mnogo Štajercev uradnikov, toda večinoma že od začetka svojega službovanja, torej so se njihovi otroci rodili že na Kranjskem. Nekaj dijakov gotovo prihaja na Kranjsko študirat, ker jim jezikovna uredba šol bolj prija. Štajerci s Posavja bolj gravitirajo na realko v Ljubljano nego v Maribor. Samo na slovenskih gimnazijah na Kranjskem je 93 Štajercev in 62 Primorcev, v slovenskih oddelkih ljubljanske realke 33 Štajercev in 19 Primorcev, v Idriji pa 31 Primorcev. Število štajerskih Slovencev na ljubljanski realki sicer nekoliko popravlja slabo številno razmerje med slovenskimi gimnazijci in realci na Štajerskem, toda ne v toliki meri, da bi nas to moglo pomiriti.

Najvišji odstotek iz domače dežele je na italijanskih zavodih, kar je tudi umevno. Italijani v Dalmaciji in v Trentinu na Tirolskem imajo svoje srednje šole, a so tudi preveč oddaljeni, da bi hodili študirat na Primorsko. Iz Italije pa jih le malo pride študirat v Avstrijo, zlasti na tržaških italijanskih srednjih šolah je po 4 do 6% inozemcev, zaradi tega tudi znatno nižji odstotek domačinov (90:2 na gimnaziji, 89:5 in 89:3 na realkami), nego v Pulju (94:4), Pazinu (96:4) in Kopru (96:6).

Na tretjem mestu po številu domačinov (95:9%) je hrvaška gimnazija v Pazinu, ki zaradi prometne osamljenosti pač ne vabi priseljencev in dijakov iz drugih dežel. Četrta (95:5%) je knezoškofjska privatna gimnazija v St. Vidu nad Ljubljano, ki je namenjena ljubljanski škofiji, torej deželi Kranjski. V prvi polovici so še slovensko-nemške gimnazije na Kranjskem, v Celju ter nemška gimnazija v Gorici, ki pa ima toliko domačinov samo zaradi tega, ker je pretežna večina dijakov (93:3%) Slovencev in Italijanov, ki tam še nimajo svoje samostojne gimnazije; nadalje nemška gimnazija v Kočevju in hrvaška v Voloskem-Opatiji.

Najmanj dijakov iz domače dežele imajo nemški zavodi na tem ozemlju: nemška gimnazija v Ljubljani (63:8%), v Celju (65:7), v Beljaku (68:5), v Ptuj (70) ter nemške realke v Ljubljani, Celovcu, Gorici, Mariboru in Trstu. Vzrok zato je dvojen: V teh krajih je veliko nemških uradnikov in častnikov, ki se prestavljajo iz ene dežele v drugo in s svojimi sinovi polno srednje šole. Vrh tega so v nekaterih mestih, kakor v Celju, Ptuj, Beljaku, Mariboru nemški dijaški domi, ki sprejemajo dijake iz vseh kronovin, da se le vzdrži dotična srednja šola.

Tako je v Ptuj štajerska deželna gimnazija komaj 40% dijakov, rojenih v okolici ptujske imata skupaj 77.545 Slovencev in 6.850 Nemcev, sosedni ljutomerski okraj 24.709 Slovencev in 1.493 Nemcev. Ptujška gimnazija je imela iz mesta Ptuja 28 dijakov (14:7%), iz okraja ptujske okolice 25 (13:2%), iz ostale Štajerske 80 (42:1%), toda ne iz bližnjih okrajev, ampak iz Gradca in drugih mest, ki imajo svoje srednje šole, 20 dijakov (10:5%), iz oddaljenih nemških krajev, ki imajo v druge srednje šole veliko bližje, 29 dijakov (15:3%). Torej imajo ptujska gimnazija komaj 40% dijakov, rojenih v okrajih, za katere bi naj bila namenjena. Ker je njen učni jezik nemški, zato se je Slovenci ptujskega in ljutomerskega okraja izogibajo in gredo večinoma v Maribor, čeravno jim je dalje in dražje. Ptujška gimnazija pa ima 30% dijakov iz drugih dežel in 25—30% iz nemških krajev Štajerske, kjer imajo doma ali v bližini dovolj srednjih šol; saj ima Srednja in Zgornja Štajerska 6 gimnazij in 7 realk. Večina teh 60% ni prišla v Ptuj zaradi preselitve svojih staršev, ker samo od 96 dijakov (47:4%) starši stanujejo v Ptuj in okraju okolice ptujske; privabil je tuje dijake nemški dijaški Dom, ki je imel lani 97 gojencev; z njegovo pomočjo se vzdržuje gimnazija, ki bi sicer imela premalo dijakov. Podobno je v Celju.

Gimnaziji v Mariboru in Trstu kažeta nekaj več domačinov, ker jih obiskujejo Slovenci tamošnjih okolic. V Mariboru se

da točno dokazati, da tvorijo Slovenci domači element. V nižjih 4 razredih imajo slovenski oddelki 95:5% Štajercev, nemški pa le 68:4%. Podobno je na ljubljanski realki; v slovenskih oddelkih je 81:2% dijakov iz Kranjskega, v nemških pa samo 55%. Nemški zavodi v Pulju imajo večji odstotek v domači deželi rojenih, ker je več ko polovica nenemških dijakov, nemški pa so deloma od mornariških častnikov in uradnikov, ki se malo selijo, ker nimajo druge večje mornariške postojanke v državi. Idrijska realka ima med vsemi slovenskimi zavodi najmanj domačinov (77:4%), pač zato, ker je blizu primorske meje in ima 16:7% samih Primorcev, ki za Idrijo lahko veljajo kot domačini.

Splošno imajo gimnazije več dijakov iz domače dežele nego realke v istih razmerah, ker v gimnazijo pošiljajo otroke konservativnejši starši, pri nas zlasti s kmetov, v realke pa obrtniški, trgovski in deloma uradniški stan, ki se več seli iz ene dežele v drugo. Izjema je le v mestih, kjer so raznojezične gimnazije, realka pa samo ena, na pr. Ljubljana, Pulj. Tam imajo največ domačinov gimnazije z domačim učnim jezikom, potem edina realka, ker so domačini primorani obiskovati tujejezično realko; tujejezična gimnazija pa ima najmanj domačinov, ker jo polnijo priseljenci iz drugih dežel. (Dalje.)

Iz naše organizacije.

SKUPNE ZADEVE.

Iz Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev.

Delegate so dalje prijavila:
XVIII. Savinjsko učiteljsko društvo.
61. Minka Mikličeva.
62. Julija Mikličeva, učiteljica, Gornjsko.

XIX. Pedagoško društvo v Krškem.
63. Ivan Benedičič, nadučitelj, Škofljanec.

64. Marija Benedičič, učiteljica, Škofljanec.

XX. Učiteljsko društvo za Trst in okolico v Trstu.

65. Emil Adamič, c. kr. učitelj, Trst;

66. Božidar Betriani, c. kr. učitelj, Trst;

67. Anton Germek, učitelj pri Sv. Ivanu;

68. Ciril Petrovec, c. kr. učitelj, Trst;

69. Klotilda Burgerjeva, učiteljica, Trst;

70. Ana Črnagojeva, učiteljica, Trst;

71. Roža Golijeva, c. kr. učiteljica, Trst;

72. Pavla Hočvarjeva, c. kr. učiteljica, Trst.

XXI. Slovenjebistriško učiteljsko društvo.

73. Ljudevit Varl, učitelj, Poličane.

74. Sebastian Krotky, učitelj, Poličane.

XXII. Slovensko učiteljsko društvo za Istro.

74. Franc Venturini, nadučitelj, Boršt pri Trstu;

75. Franc Jereb, nadučitelj, Dolina pri Trstu;

76. Valerija Majer, učiteljica, Sv. Anton pri Kopru;

77. Avgusta Res, učiteljica, Boljunc.

XXIII. Učiteljsko društvo za ormoški okraj.

78. Josip Rajšp, nadučitelj, Ormož;

79. Anton Porekar, nadučitelj, Hum;

80. Marija Presker, učiteljica, Ormož.

Prosimo, da naznanijo še druga Zavezna društva svoje izvoljene delegate.

Vodstvo Zaveze.

Kranjsko.

Učiteljsko društvo za litjski okraj je imelo svoje zborovanje dne 10. julija t. l. v Zagorju ob Savi v prostorih ge. M. Weinbergerjeve. Udeležba je bila dokaj povoljna vendar smo jih pogrešali nekaj, ki sicer nimajo navade odlikovati se s svojo odsotnostjo. Res, da nas letošnje poletje vremenski pojavi vsak trenotek presenečajo in da imenovani dan ni kazalo najlepše, toda če hočemo stati trdno proti najhujšemu sovražniku, se menda vendar ne bomo strašili par kapljic dežja. Eden ali drugi poreče: mizerija. Mi jo občutimo prav vsi, in ravno zato se oklenimo tem tesneje in odkritosrčneje svojega društva. Imejmo zaupanje v svoje društvo ravno tako, kot vsak vase. Ako bomo hodili tako nadalje, se bomo porazgubili in nazadnje ne poznali drug drugega. Žalostno, a istinito! Zdravimo in združimo se ter delajmo v prosep društva, kolikor je v močeh vsakega resno in pošteno mislečega posameznika! Izvoljen je bil nov odbor: za predsednika si je ta izbral tov. nadučit. J. Bezeljaka, za tajnika učit. tov. M. Pelka, za blagajničarko vedno vzorno delujočo tov. J. Dolinar-